

Innspill fra Nasjonalt lesesenter til stortingsmelding om 5.-10.trinn

Lesesenteret takker for invitasjon til å delta på innspillmøtet den 31. August 2023, og for muligheten til å sende våre skriftlige innspill i etterkant av møtet. I det følgende vil vi konsentrere oss om følgende moment:

- Bekymring for nedgang i leseprestasjoner
- Motivasjon for lesing og læring må være sentralt skal målet om mer læring og mestring nås
- Behov for innsats for å stimulere leseengasjement og styrke leseferdighetene
- Behov for kompetanse og kvalitetsutvikling i skolen

Nedgang i leseferdighet:

I KDs innledning på innspillmøtet ble det pekt på «nedadgående læringsresultater, større forskjeller og flere lavt presterende» som et bekymringsfullt utviklingstrekk. Lesesenteret støtter opp om denne bekymringen, blant annet på bakgrunn av trender vi har sett i internasjonale leseundersøkelser som PISA og PIRLS. Spesielt utviklingen av både leseferdighet og engasjement for lesing hos norske 10-åringer, som ble avdekket i [PIRLS 2021](#), skaper grunn til uro:

- Det er markant nedgang i norske tiåringers leseprestasjoner
- Flere norske elever har svake leseprestasjoner, og det er færre sterke lesere
- Det er en klar sammenheng mellom familiens sosioøkonomiske status (SØS) og elevenes leseprestasjoner
- Interessen for lesing har falt

Vi vet det er en sterk sammenheng mellom elevenes grunnleggende ferdigheter og gjennomføring av videregående opplæring, og uten en ekstra innsats er vi bekymret for hvordan elever med svakere leseferdigheter vil klare seg i videre skoleløp, utdanning og kvalifisering til yrkeslivet. Lesesenteret støtter dermed en forsterket innsats på 5.-10. trinn, spesielt dersom meldingen går grundig inn i tematikken om å «ivareta og styrke elevenes **motivasjon, mestring, læring og utvikling**». Vi er imidlertid usikre på om svaret på disse utfordringene ligger utelukkende i en «mer praktisk skole», dersom man med praktisk først og fremst refererer til noe som skjer med hendene, utenfor det ordinære klasserommet. Men dersom man med praktisk også mener at elevene må få erfaringer med hvor viktig lesing er i livet, og planlegger for engasjerende arbeid med tekst i meningsfulle sammenhenger, da kan man legge til rette for å styrke lesekompetansen. Vi mener derfor at **motivasjon, engasjement og relevans** er viktig å løfte fram. Undervisningsopplegg der elevene får kombinere praktiske oppgaver og utforskning med lesing og tekstarbeid er positivt, men dersom man tenker at lesingen skal erstattes eller byttes ut, vil ikke elevene bli tryggere i lesing. Skal man bli god å lese, må man lese.

Engasjement og motivasjon for lesing og læring

Praktisk er altså ikke alltid det samme som motiverende og engasjerende. Engasjerende undervisning handler om måten vi iscenesetter selve læringsarbeidet og kobler elevene på. Motivasjon må tilrettelegges for, og da er **relevans, autonomi, mestring og tilhørighet** sentrale stikkord for undervisningsplanleggingen. For arbeidet med ny stortingsmelding kan det derfor være spesielt verdifullt å inkludere perspektiver fra motivasjonsforskning (se kildeliste til slutt). Følgende modell fra Pino-James (2018) viser fem faktorer som kan stimulere elevers engasjement i egne læringsprosesser:

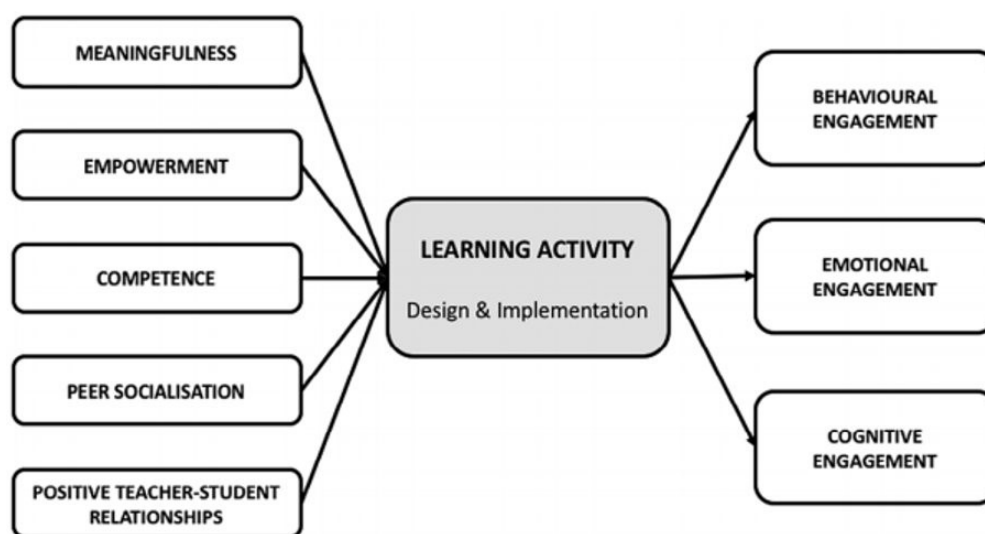

Figure 1. A pedagogical model for student engagement in learning activities.

Kultur for lesing

Som ledd i å stimulere leseengasjement og styrke leseferdighetene mener Lesesenteret det trengs en ny og forsterket innsats med å skape en kultur for lesing i skolen, der man legger til rette for at elevene skal få oppleve leseglede og leselyst. God leseundervisning, gode leseopplevelser, kultur for lesing og gode skolebibliotek kan gjøre en forskjell og gi mange flere leseglede og leselyst. Våre innspill til hvordan man kan lykkes med å skape en slik kultur handler blant annet om:

Gode leseopplevelser: Hvis elevene opplever at det er gøy og spennende å lese, får de gjerne lyst til å lese mer. De må få dele leseopplevelser og ha gode leserollemodeller. Elever kan få ekstra lyst til å lese en bok som blir anbefalt av en venn. Noen elever liker å lese sammen med en venn, eller fortelle om det de liker å lese. Lærere som viser at de er glade i å lese og leser for elevene sine, får flere elever som glade i å lese. For at elever skal ha lyst til å lese, må de oppleve mestring. Derfor må elever som strever med lesing få hjelp til å oppleve mestring og mestringstro av lærere med kompetanse på lese- og skrivevansker.

Kultur for lesing og å prioritere lesing på skolen: Elevene må få nok lesetid på skolen og arbeide med lesing i alle fag. Mange unge leser lite lengre, sammenhengende tekster på fritiden. Derfor bør de også få lese for opplevelsens skyld på skolen. Det er også en fordel å utfordre elevene til å lese hele bøker og lange tekster fordi dette, i tillegg til opplevelse og læring, også gir god trening i fokus og konsentrasjon. Videre trenger elevene gode steder å lese på og et lese miljø som inspirerer.

Tilgang på bøker. Skal elevene ha lyst til å lese, trenger de tilgang til oppdaterte bøker i ulike sjangre som handler om noe de kan kjenne seg igjen i eller er interessert i. Mange har få bøker hjemme og lang vei til biblioteket. Derfor er det viktig med gode skolebibliotek med dedikerte skolebibliotekarer og oppdatert litteratur. Elevene trenger også tilgang til bøker i fagene. Lesing på skjerm er ofte mer overflatisk, så skal man oppnå dyp forståelse av teksten og lese for å lære, er det en fordel med papirbøker.

Hva kan Lesesenteret bidra med?

Lesesenteret bidrar gjerne med ytterligere faglige råd og utdypning av relevante tematikker, dersom det er ønske om dette fra Kunnskapsdepartementet. Vi vil videre understreke betydningen av at det fortsatt satses på kompetanse og kvalitetsutvikling i skolen. Vi erfarer at det er et stort behov for både etter- og videreutdanninger i sektoren. Lesesenteret har lang erfaring med videreutdanninger for lærere (blant annet lærerspesialist i begynneropplæring og norsk med vekt på lesing og skriving, og kfk-studier i lesing og skriving som grunnleggende ferdighet). Dette har vært populære studier med svært gode tilbakemeldinger, som har bidratt til økt faglighet hos lærerne som har gjennomført disse emnene. Vi tror også det kan være behov for å utvikle videreutdanninger rettet mot lærerutdannere.

Videre ser vi at Lesesenteret gjerne kan ha en rolle når det kommer til å bistå Utdanningsdirektoratet i deres arbeid med å utvikle støtte- og veiledningsmateriell for lærere og skoler. Vi har tidligere produsert en rekke pedagogiske ressurser for Udir, som har blitt avpublisert etter omorganiseringen av de nasjonale sentrene i 2018.

Aktuelle perspektiver på motivasjon for læring:

Pino-James, N., Shernoff, D. J., Bressler, D. M., Larson, S. C., & Sinha, S. (2019). Chapter 8 - Instructional Interventions That Support Student Engagement: An International Perspective. I J. A. Fredricks, A. L. Reschly, & S. L. Christenson (red.), *Handbook of Student Engagement Interventions* (pp. 103-119). Academic Press. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-12-813413-9.00008-5](https://doi.org/10.1016/B978-0-12-813413-9.00008-5)

Pino-James, N. (2018). Evaluation of a pedagogical model for student engagement in learning activities. *Educational Action Research*, 26(3), 456-479. <https://doi.org/10.1080/09650792.2017.1354771>

Vaughn, M. (2020). What is student agency and why is it needed now more than ever? *Theory Into Practice*, 59(2), 109-118. <https://doi.org/10.1080/00405841.2019.1702393>